

hiány

A MÚZEUMCAFÉ KÖRKÉRDÉSE

Mit érez HIÁNY-nak a maga területén vagy a hazai múzeumi rendszerben, milyen HIÁNY-osságot tart a legégetőbbnek?

DABI-FARKAS RITA

képzőművész, múzeumpedagógus,

Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum

IA magyarországi múzeumokban nem láthatók konkrét akadálymentesítési stratégiák. Nagyon fontos, hogy itt az akadálymentesítés alatt semmi esetre sem csak az épületek akadálymentesítését kell érteni, hanem azokat a törekvéseket, amikor a programkínálatot törekszünk szélesebb társadalmi rétegek számára is elérhetővé tenni azokon a körökön túl, amelyek tagjai a gyakori múzeumbajárók, akik társadalmi és szociális helyzetük révén egyértelműen a látogatók csoportját képezik. A múzeumi programkínálat szempontjából peremterületeken vannak a következő társadalmi csoportok: a megértési nehézséggel élők, a siketek, a vakok és gyengénlátók, a különböző pszichés betegségekkel küzdők, a hajléktalanok, a kistérségekben vagy nagyobb városokban élő, szociálisan halmozott hátrányokkal élő felnőttek és gyerekek, a munkanélküliek, az iskolaelhagyók és még sorolhatnánk. Az ezen társadalmi rétegeknek való programok kialakítását leginkább azok a múzeumi kollégák szorgalmazzák, akik a múzeumba látogató személyekkel valóban találkoznak, a múzeumi terekben velük kontaktusba kerülnek, ilyenek például a múzeumpedagógusok, tárlatvezetők. És sokszor egy-egy ilyen program addig létezik egy intézményben, amíg a szociálisan érzékeny, adott múzeumi kolléga az elindított hiánypótló programot gondozza. Másrésztől szintén addig nem létező programok indítását inspirálják nem kulturális tevékenységű állami, egyházi vagy civil szociális szolgálatokat nyújtó szervezetek, intézmények, intézetek, és az ő megkeresésükre nyitottan a múzeumokkal közösen indítanak el egy új, eddig felderítetlen társadalmi réteg igényei számára megfelelő programot. A gyakorlat azt mutatja, hogy eddig még

akik
a múzeumba
látogató
személyekkel
valóan
találkoznak

*csak ad hoc
módon jelennek
meg és halnak el*

nem született meg a kulturális szervezeteket vezető személyekben az az egységes igény, amellyel a kulturális akadálymentesítés és társadalmi esélyegyenlőség a kultúra fogyasztása szempontjából akár küldetesként vagy természetesen elvárva, az általános társadalmi mentálhigiéné javítása szempontjából stratégiaszerűen megjelenve a programkínálat része lenne a múzeumokban. Az akadálymentesítési stratégiák fontosságának felismeréséig és azok konkrét alkalmazásáig ezek a programok csak ad hoc módon jelennek meg és halnak el, nem kihasználva azokat a múzeumok adta lehetőségeket, amelyek szolgálhatnák a társadalom kulturális és mentálhigiénés fejlődését. A kultúra elérése/fogyasztása mindenkinek alapvető emberi joga, az ebben háttérbe szorulókat pedig a közösségeknek, intézményeknek segíteniük kell, ami a társadalom magasabban és mélyebben lévő pozíciójú tagjai közötti szakadékot csökkenteni tudja, és a társadalmat a hátránnyal élőkkel szemben érzékenyíti, az empátiát növeli, ami az alapvető társadalmi együttélés egyik legfontosabb kritériuma.

*a hátrányosabb
helyzetű, de
nem hátrányos
helyzetűnek
mondott iskolai
csoportok is
eljussanak
a múzeumokba*

¶ A másik, szintén bizonyos fokon akadálymentesítési mozzanat annak felismerése, hogy a hátrányosabb helyzetű, de nem hátrányos helyzetűnek mondott iskolai csoportok is eljussanak a múzeumokba. Nem feltétlenül a vidékről Budapestre utazás jelenti a problémát, hiszen erre vannak különböző kedvezmények, bizonyos múzeumokba akár ingyenes utazási lehetőség is a vasúton. A budapesti utazás a vonaljegyek magas ára és az esetleges többszöri átszállás miatt sok esetben még a főváros peremterületein lévő iskolások eljutását is akadályozza a múzeumokba. Ezért fontos lenne, hogy a kormány ismerje fel ennek gátló hatását, és megjelenjen a kedvezményes jegyvásárlás lehetősége egy esetleges megállapodással a közlekedési vállalat és a múzeumok között.

*legyen ennek
hivatalos helye az
oktatási rendben*

¶ Harmadik és szintén alapvető fontosságú hiány, hogy a múzeumok látogatása, a múzeumpedagógiai oktatás lehetősége bekerüljön az iskolai alaptantervekbe, és ezáltal mind a pedagógusok, mind a múzeumpedagógusok részéről közvetlenebb legyen az egymáshoz való eljutás, legyen ennek hivatalos helye az oktatási rendben. Az iskolákban legyen egy személy,

akinek státusa, feladatköre tartalmazza a múzeumok diák-programjaira, a múzeumpedagógiai programokra való odafigyelést és ezek közvetítését saját tanári közösségük felé, valamint a kapcsolattartást a múzeumokkal. Így a szélmalomharcok elkerülhetővé válnának.

FABÉNYI JÚLIA

főigazgató,

Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum

IA múzeumok hiánya a legkevésbé a tényleges gyűjteményi csoportjaikra, tárgye gyűjtéseikre vonatkozik. Különösen az elmúlt harminc évben a megújult muzeológiai szemlélet a gyűjtemények radikális léptékű gyarapodását eredményezte. Szakmai és koncepcionális szemléletváltásra is szükség volt ahhoz, hogy a gyűjtemények a korszakra jellemző, a gyűjtemény profiljának megfelelő tárgyakkal gyarapodjanak. Érdekes megfigyelni a gyűjteményezési szempontok alakulását, ami egyben a muzeológia tudományág alakulását is mutatja. Szükségszerű volt az esztétikai és eszmei értékek megítélésének változása, a szakmai kutatások konzekvens kiterjesztése eredményezte, hogy gyűjteményeink megalapozott koncepciók mentén szélesebb körben gyarapodhattak. (Ez vonatkozik valamennyi szakágra, a néprajzi, természettudományi, régészeti, helytörténeti és képzőművészeti gyűjteményekre egyaránt.) A gyarapodás tárgyi növekedése szükségszerűen raktárakban landolt, a raktárak kialakítása valamivel egyszerűbb megoldásnak bizonyult, mint új kiállítóterek létrehozása. Raktározás szempontjából mondhatni köztes megoldásként alakultak az elmúlt húsz évben a látványraktárak, de fenntartásuk állományvédelmi szempontból szinte ugyanolyan odafigyelést és költséget igényel, mint az állandó kiállítást bemutató kiállítótereké.

a raktárak kialakítása valamivel egyszerűbb megoldásnak bizonyult, mint új kiállítóterek létrehozása

IMegítélésem szerint a legtöbb múzeum esetében a kiállítóterek bővítésére lenne szükség. Ma már egy háromezer négyzetméteres kiállítóter, amelyben egy állandó kiállítás és időszakos kiállítások egyaránt láthatók, nem elegendő ahhoz, hogy sokrétűen kielégítse a látogatók igényeit, és a gyűjtemény széles

a kiállítóterek bővítésére lenne szükség

*a látogatóknak
alkalmasint
szofisztikált
technikákkal kell
a műtárgyakat
közvetíteni*

spektrumának is teret biztosítson. A 21. század múzeuma a közösségek felé fordul, feladata a közösségi kulturális szokások használata, illetve alkalmazása a bemutatások módszertanában. A múzeumi prezentációs kereteken belül kell elérni azokat az ismeretterjesztési és befogadói szokásokra irányuló technikákat, melyekkel a látogató többletigényét vagy értelmezési képességét lehet serkenteni és kielégíteni. Ez azt jelenti, hogy a látogatóknak alkalmasint szofisztikált technikákkal kell a műtárgyakat közvetíteni. Ma már nem elegendő egy kis címalírás (jó esetben két nyelven), amivel ugyan a műre vonatkozóan lényeges információkat közlünk, de segédeszköz, rávezetés hiányában nagy százalékban lexikális, de nem érdekfeszítő tényező marad. A látogató figyelmének irányítására hivatott eszközök, az értelmező szövegek elhelyezése esetenként függetleníthető a kiállított tárgytól, és nem is minden esetben képvisel a művekkel azonos értékű esztétikai/vizuális élményt, viszont a közelsége vagy jelenléte fontos tényezőként szerepel a recepció élmény kialakításában. Ez egy térben a kiállítási együttessel nem mindig oldható meg, mert a kiállítás így módszertanilag eklektikussá válna, ami értékvesztéssel járhat. Kiindulva a mai elemző és prezentációs lehetőségekből: megfelelő tagolással a különféle múzeumi eszközökkel nagyon jól kielégíthetjük a látogatók élményigényét. A legnagyobb hatásfokkal akkor jár el a múzeum, ha a látogató meglévő ismereteire alapoz, amikbe az aktuális műtárgyról való ismeretet vagy fejezetet el tudja helyezni. Ismereteink alapján a közösségi terek akkor adják meg a szükséges látogatói kedvet és az élményszerzéshez szükséges dinamikát, ha ezek a terek tudatosan integrált részei maradnak a múzeumnak, a mindenkori kiállításnak vagy a kiállításához tartozó történeti fejezetnek, de témától függően megfelelő diszkrécióval vesznek részt a kiállításban. Ezek a külön információs felületek természetesen újabb térigényt támasztanak. A kiállítások mérete a tárgyak/művek gazdagsága miatt eleve nő, amihez a kontextus bemutatása – hogy a néző megtalálja a saját kulturális identitásának megfelelő pontokat – járulékos elemként szerepel. Az „AHA” élmény a legjobb erő a kikapcsolódáshoz.

*az „AHA” élmény
a legjobb erő
a kikapcsolódáshoz*

¶ Összefoglalva: több kiállítótérre lenne szükség, amelyekben széles spektrumon lehet a múzeum profiljának és gyűjteményi sokrétőségének megfelelő aktív élménytereket, a művekkal egyenrangúan vagy alárendelt formában biztosítani. A szakmai felelősséggel feldolgozott kiállítási tárgyak aktív kulturális és természetesen művelődési tényezők, amelyek lehetőségeivel élni kell.

GERGELY MARIANN

főosztályvezető, Magyar Nemzeti Galéria

19–21. századi Magyar Gyűjteményi Főosztály

¶ Evidencia, a múzeum hivatása a művészeti tárgyak őrzése, karbantartása és bemutatása. A múzeumban dolgozó szakemberek napi munkája a múzeum alapfunkciójához kötődik. A múzeum ugyanakkor tudományos munkán alapuló kutatóhely, a művészet témakörében vizsgálódik. A mindenkori társadalmi-szellemi állapotok érzékeny vizsgálatával a kortárs és régmúlt művészetek különböző megnyilvánulásait elemzi differenciált módon. Egy-egy korszak autentikus művészeti magatartásának jellemzőit próbálja körvonalazni. A múzeumi művészettörténészek, kurátorok értelmiségi alapállásból, komplex módon próbálnak releváns kérdéseket feltenni a vizsgált művészeti jelenségekkel kapcsolatban. A múzeum intézménye társadalmilag kompetens szellemi potenciál, a művészettel kapcsolatos számtalan megközelítés aktuális kifejezője. A múzeum (elvileg) szellemi műhely, ahol a szakma képviselői – akár konkrét projektek mentén – folyamatos eszmecserét folytatnak. Inspiráló közegben nagyszerű teljesítmények születnek, izgalmas összefüggések fogalmazódnak meg, amelyek a múzeum falain túl, a művészeti élet különböző területein is új szempontokra hívhatják fel a figyelmet.

¶ Az előbbiekhöz kapcsolódóan fogalmazom meg a hiányérzetemet. A hétköznapi adminisztrációs özönébe zuhanó muzeológus-művészettörténészek, kurátorok óriási szellemi bravúrja szükséges ahhoz, hogy a napi aktahalmazok sürgős ügyintézésébe merülve mégis képesek legyenek szabad kapacitásokat tartalékolni érdemi kutatásokra. Ugyanakkor úgy

*a múzeum (elvileg)
szellemi műhely*

*a hétköznapi
adminisztrációs
özönébe zuhanó
muzeológus-
művészettörténészek,
kurátorok óriási
szellemi bravúrja
szükséges*

tűnik, az egymás szakmai tevékenységét figyelemmel kísé-
rő, a különböző megközelítéseket megvitató, folyamatos pár-
beszédre alapuló tudományos műhelymunkára alig marad
idő. Pedig fontos, hogy a múzeum intézménye felé irányuló
jogos tudományos-szakmai elvárásoknak megfelelően a mú-
zeum muzeológus, művészettörténész, kurátor szakembe-
rei új szempontokat érvényesítő, releváns kérdéseket felvető,
korszerű tudományos aktivitással legyenek jelen a művésze-
ti közéletben. Úgy érzem, az intézményen belüli hatékonyabb
szakmai információcsere ténylegesen működő fórumait kel-
lene végiggondolni és a mindennapi múzeumi munkába in-
tegrálni.

HEGYESHALMI LÁSZLÓ igazgató,

Művészetek Háza, Veszprém

I Belső adatbázis – belső információs rendszer hiánya. Ez alatt
azt értem, hogy az egyes múzeumok műtárgyállománya az in-
tézmények között legyen hozzáférhető, regisztrációhoz kötött
belépési kóddal megtekinthető, kutatáshoz, kiállítástervezés-
hez hasznosítható.

I Nagy kiállítások egyeztetése. Három-öt évre előre láthatók le-
gyenek a nagy nemzeti, nemzetközi tárlatok tervei, szintén a
fenti hozzáférési lehetőséggel.

I Forráshiány a műtárgyvásárlásra. Így nehezen tervezhető a
gyűjteményépítés.

I Forráshiány a korszerű raktározásra, műtárgyvédelemre, adat-
feldolgozásra.

I Forráshiányos a múzeumi kommunikáció.

I Múzeumi kapcsolatok. A jelentős kiállítások katalógusai, köte-
tei legyenek hozzáférhetőek a társintézményekben a közönség,
az érdeklődők számára is.

I A múzeumi szervezet és az oktatás kapcsolata. A múzeumok ki-
állításai, a múzeumok adta lehetőségek általában nem képe-
zik az oktatási programok részét. Nem épülnek be a pedagó-
giai programokba.

I A modern- és a kortárs művészetek iránti érdeklődés és ismer-
etek súlyos hiánya.

*a múzeumok
adta lehetőségek
általában nem
képezik az oktatási
programok részét*

- ¶ A szakmai belépők megszüntetése.
- ¶ Korszerű múzeumi – a lehető legteljesebb – programközlő weboldal hiánya.
- ¶ Az ágazatban dolgozók munkájának szellemi és anyagi elismerése.

KALLA ZSUZSA

*gyűjteményi igazgató,
Petőfi Irodalmi Múzeum*

¶ A múzeumi tevékenység visszajelzésének hiányát – vagy inkább érzékelhető fogyatkozását – érzem több szinten is. Mi társadalmi hasznosságról beszélünk, a médiából visszaköszönő kép mégis valószerűbbnek tűnik. De el tudunk-e képzelni egy itthoni közegben játszódó filmet, sorozatot, ahol a főhősök magas presztízű múzeumi szakemberek, és high-tech eszközök között folyik a sztori?

*hány szerző
merészkedik ebben
a meglehetősen
zárt körben valós
kritikáig?*

¶ Mintha csökkenne a szakmai kommunikáció intenzitása is: hányan olvassák a kiállításrecenziókat, hány szerző merészkedik ebben a meglehetősen zárt körben valós kritikáig? Visszajelzés, ha eljárunk egymás megnyitóra, konferenciáira, szakmai napjára, közönségrendezvényeire – ott maradunk-e, van-e idő és alkalom beszélgetésre, véleménycserére? De ez már biztosan nem csak a szűkebb szakma gondja, hanem egyfajta eseményjárvány, ahol a fontos és fontos közötti döntéshelyzettől maga az élmény válhat súlytalanná.

*lesz-e türelme
ezen a nagyon
nem trendi terepen
maradni egy olyan
generációnak,
amelyik már az
„énmárka-építés”
nyomása alatt éli
a húszas éveit is*

¶ Ez egy alapvetően visszajelzés-hiányos szakma, ahol az egyéni teljesítmények szintjén nem nagyon lehet és érdemes sietni. Az eredmények lassan csordogálnak, sokszor majd egy évtized telik el, mire a gyűjteményi munka meghozza gyümölcsét, mire elkészül a katalógus, a bibliográfia, használható lesz egy adattár. Lesz-e türelme ezen a nagyon nem trendi terepen maradni egy olyan generációnak, amelyik már az „énmárka-építés” nyomása alatt éli a húszas éveit is, és nehezen fogadja el, hogy a „múzeumi segédletek”, a kiállítások stb. nem számítanak tudományos teljesítménynek. Lesz-e ideje kivárni, amíg tanulmányra, szövegközlésre, kötetté, könyvvé alakulnak?

a látványos sikerek
és nem emlegetett
kudarok
kibeszéletlensége

¶ És ahol csak magunkra mutogathatunk: a saját megaprojektjeink, kiállításaink, a látványos sikerek és nem emlegetett kudarcok kibeszéletlensége. Ezer és egy oka van, miért nem kerül rá sor, és biztos még tudnánk hozzátenni kettőt. De akkor is tény marad, hogy ezek a lezáró gesztusok oldhatnák a csoportmunkával, időnyomással járó kreatív tevékenység természetes feszültségét, hiányzik az a „mit csináltunk volna másképp, és mi sikerült remekül”.

KÁLNOKI-GYÖNGYÖSSY MÁRTON

régész,

egyetemi docens, ELTE BTK

¶ A körkérdésre azért is nehéz válaszolni, mert ilyenkor az ember hajlamos sok mindent felsorolni, aztán – mielőtt „panasznapá” alakulna a válaszáadás – szép lassan elkezd szűkíteni a kört. Néhány, igazán égetőnek tűnő hiányosságot az általam ismert területeken, persze, magam is tapasztalok. Ezek közül most az egyikre, a múzeumi régészeti munkát elősegítő stratégia hiányára szeretném felhívni a figyelmet.

¶ Az elmúlt évtized folyamán sokat kellett foglalkoznom a régészeti feltárásoknak és a múzeumok régészeti gyűjteményeinek a helyzetével. A számtalan megoldásra váró probléma jelentős részben abból ered(t), hogy a rendszer „szíve” hiányzik: nincs a kormányzat és a szakma által egyaránt elfogadott és legalább egy évtizedre szóló érvényességű Nemzeti Régészeti Stratégia. A gyakran változó jogszabályi környezetben egy ilyen, kiérlelt és széles körben egyeztetett szakmai dokumentum nemcsak a múzeumok, hanem minden feltárási jogú intézmény, sőt az engedélyező hatóságok számára is olyan kézikönyvként szolgálhatna, amely növelhetné a kiszámíthatóságot és a tervszerűséget, másrészt az alapelvek rögzítésével segíthetné a problémamegoldást: mértékül szolgálhatna. Nem régészeti kézikönyvre gondolok, hiszen ilyenrel már rendelkezünk, hanem egy olyan szerepet betöltő vezérfonalra, mint amelyet sokan a múzeumi ügyrendnek tulajdonítanak (ez utóbbi dokumentum új változata sem tud régóta elkészülni...). Az elmúlt évtizedekben elképesztő mennyiségű

nincs a kormányzat
és a szakma által
egyenként elfogadott
és legalább egy
évtizedre szóló
érvényességű
Nemzeti Régészeti
Stratégia

leletanyag került múzeumi raktárakba, az elhelyezés, az állományvédelem, a hozzáférhetőség, a kutathatóság azonban sok helyütt nem megfelelő. A feldolgozottság is nagyon eltérő szintű. Elfogadhatatlannak tartom, hogy a különböző módokon elhelyezett/kezelt/nyilvántartott tárgyi anyag így képtelen összeállni egységes nemzeti kulturális örökséggé! Fontos lenne, hogy végre az ország összes (és számtalan) régészeti profilú intézményében azonos elvek szerint gyarapítsák, gondozzák és dolgozzák fel a régészeti gyűjteményeket, a kiállítások rendezésekor közel azonos standardecket alkalmazzanak. Vissza kellene állítani a tervásatások tekintélyét, de egyúttal részletes ajánlásokat kellene megfogalmazni (hol, mikor, hogyan, mivel, miért stb.). Egységesíteni lehetne a tudományos minősítés szempontjait, meg kellene határozni a tudományos előmeneteli rendszert (és ezáltal ösztönözni a tudományos fokozat megszerzésére irányuló, manapság egyre inkább lanyhuló kedvet). Ezekre – és még sok más részletkérdésre – a Nemzeti Régészeti Stratégiának hiteles válaszokat kellene kínálnia.

egyetlen garancia
lehet csupán:
az elfogadottság

¶ Persze, kérdezheti bárki jogosan: mi a garancia arra, ha egyszer megszületik ez a dokumentum, hogy nem marad majd „írott malaszt”? Egyetlen garancia lehet csupán: az elfogadottság. Ha ugyanis tényleg hosszas szakmai egyeztetések után születik meg, és valóban új szakmai minőséget képvisel, nem pedig hagyományos elképzeléseket gyűjt össze; akkor talán a régészszakma is magáénak fogja érezni.

LENCZ BALÁZS

restaurátor,

Magyar Nemzeti Múzeum

¶ A hazai múzeumi rendszerben a műtárgyvédelemben is tapasztalható hiányok, amelyek egymásra hatva, esetleg egymást erősítve súlyos problémákat okoznak akár az alapfeladatok ellátásának szintjén. Ebben a rendszerben az összes hiány egymással összefügg, és jelentős mértékben hatást gyakorol egymásra, szétválasztva nehezen kezelhetők, orvosolhatók.

a kollegák
többszörösen
túlterheltek

¶ Az egyik legsúlyosabb probléma a *szakemberhiány*. Egyes intézményekben vagy egyáltalán nincs restaurátor, vagy a felvehető, alkalmazható munkatársak száma túl alacsony. Ezekben az esetekben a kollegák többszörösen túlterheltek, bizonyos feladatokat nem tudnak ellátni, a termunkában kijelölt tennivalóikat nem tudják időben befejezni. Ennek kiállítások, tervezett publikációk láthatják kárát.

az idő hiánya

¶ A fenti problémából adódik a következő hiány, amelyre az előbbiekben is utaltam, az *idő hiánya*. Ha kevesen vagyunk, gyorsabban kell dolgoznunk, hogy a tervezett feladatokat időben be tudjuk fejezni, és így kevesebb idő jut egy-egy feladat ellátására. Ez a probléma súlyosan veszélyezteti a restaurálás színvonalát, és nagy koncentrációt igényel az, hogy a gyorsított munkavégzés ne okozzon minőségbeli romlást.

¶ A megfelelő szervezés, a *megvalósítható tervezés hiánya* gyakorlatilag mindenre rányomja bélyegét, mert ez okozza többek között az előbb felvetett időhiányt is. Itt említhetnénk a munkatervben szereplő és munkaterven kívüli feladatok felborult, illetve év közben folyamatosan torzuló arányát a munkaterven kívüli feladatok javára, vagy a különféle kiállítások tervezésénél, szakmai egyeztetésénél a restaurátor kollegák bevonásának hiányát.

¶ Ugyancsak az előbbihez kapcsolódik a *megfelelő kommunikáció hiánya*. Ez nemcsak az előbb említett kiállítások tervezési szakaszára vonatkozik, de bel- és külföldi műtárgykölcsonzések esetében is sok esetben elmaradnak a megfelelő szakmai egyeztetések. Ez felveti a szakmai döntési hatáskörök, kompetenciák kérdését is, illetve ennek rendszerszinten történő, nem megfelelő betartását, alkalmazását. Az egyes intézményeken belüli csapatmunka, a közös gondolkodás, egymás véleményének meghallgatása, elfogadása sokkal eredményesebb és minden szempontból jóval biztonságosabb működést eredményez.

¶ Az előbb említett probléma egyik oka bizonyos esetekben a *szakmai munka elismertségének hiánya*. A restaurátorok a múzeumi, kulturális szektor egyfajta polihisztorai, mivel munkájukat csak megfelelő szakmai kompetenciák alapján végezhetik, alapvetően diplomás (esetleg több diplomát szerző), néha

doktori fokozattal rendelkező, egyetemen oktató, nemzetközi szervezetekben jegyzett, kutatómunkát végző, publikáló szakemberek, akik különféle gépek, berendezések szereléseivel, karbantartásával is foglalkoznak, szellemi és fizikai munkát egyaránt végeznek. Nem ritka, hogy láthatjuk őket villanyt szerelni, festeni, kiállítást rendezni, olykor pénzügyi feladatokat, anyagbeszerzést végeznek, veszélyes vegyszerekkel, robbanásveszélyes, mérgező anyagokkal dolgoznak, amelyek biztonságos alkalmazása nem kis felelősséget igényel. Munkájukért a megfelelő elismerést, megbecsülést a munkatársak gyakran nem kapják meg, sem szakmai, sem pénzügyi téren.

- ¶ A pénzhiány nemcsak abban jelentkezik, hogy nincs elég anyagi forrás a műtárgyak hatékonyabb, biztonságosabb és gyorsabb kezelését, megőrzését biztosító korszerű eszközök beszerzésére, de a restaurátorok jóval a hazai átlagfizetés alatt keresnek, sok esetben folyamodnak segélyért, anyagi támogatásért, ami elég megalázó lehet például egy doktori fokozattal rendelkező, nemzetközi szinten is jegyzett szakember számára.
- ¶ A helyhiány sokszor okoz gondot az egyes munkafolyamatok elvégzésében, mint például a régészeti telepanyagok, kerámiák válogatásánál.
- ¶ A nyelvtudás hiánya alapvetően az oktatási rendszer hibája. A fiatal, végzett egyetemisták nem beszélnek megfelelő színvonalon idegen nyelveket, és a rendszerből való kikerülésük után sincs rá szinte még csak esélyük sem, hogy ezt pótolják, ami ugyancsak főként anyagi természetű probléma. Ez a hiányosság az egyik alapvető oka annak, hogy szinte alig tudunk részt venni nemzetközi együttműködésekben, fejlesztésekben, olyan projektekben, amelyek segíthetnék a hazai szakmai munka külföldi elismertségét, a korszerű ismeretek, eszközök megismerését, alkalmazását.
- ¶ A fentiekben csak a legfontosabb „hiányokat” próbáltam bemutatni, amelyek kezelése elengedhetetlenül fontos lenne a hatékony, biztonságos munkavégzéshez, szakmai fejlődéshez, elismertséghez.

a fiatal, végzett egyetemisták nem beszélnek megfelelő színvonalon idegen nyelveket

MACZÓ BALÁZS

történész, Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum

TA múzeumon belül az egyik legnagyobb hiány(osság) az egyes műtárgyak „üressége”, vagyis a hozzájuk kapcsolódó történet, elbeszélés hiánya. A 20. század végén jellemzően nem gyűjtöttek fel a tárgyakhoz kapcsolódó személyes történetet, sokszor az sem ismert, kitől származik és hol használták az adott tárgyat. Természetesen műtárgya válogatja, hogy melyik igényelné a háttértörténetet, de úgy gondolom, hogy minden egyes tárgyat élettellebbé tenne, ha ismernénk legalább a használójának, tulajdonosának személyét, esetleg a tárgy keletkezési körülményeit. Egy kiállításban – az adott témakörbe ágyazva – valóban emberközeli lehetne így a bemutatás. Ezzel talán könnyedén elkerülhetnénk az olyan helyzeteket, amikor a kiállított tárgy analóg jelleggel kerül egy adott szöveghez, mint egy illusztrációként, és valójában semmi köze a témához, csak „olyan, mintha”. A tárgy „élettörténete” egyben kiválthatná azt a kiállításrendezői gyakorlatot is, ami a minél több tárgy reprezentatív bemutatására épít. A könnyebb értelmezhetőséget, befogadhatóságot szolgálná, ha kevesebb tárgy kerülne a tárlatba, viszont az azokhoz kapcsolódó valós élettörténet lényegesen több tartalommal ruházná fel az egész kiállítást.

IEzen a ponton eszembe jut egy másik hiány is: a nevelői, oktatói szándék. Egy jó kiállítás tanítja a látogatót. Mindezt úgy, hogy a vendég a látogatás közben ezt talán észre sem veszi. Sok kiállításon viszont azt tapasztalhatjuk, hogy a bemutatás kissé öncélú: a múzeum mintegy önmagát reprezentálva állítja ki tárgye gyűjtéseit, a gyűjtemény gazdagságát hirdetve. A látogató elgondolkodtatása, nevelése az ilyen esetekben sajnos nagyon ritkán valósul(hat) meg.

Ritka az igazán látogatóbarát múzeum. Alapvető elvárás lenne, hogy nyitvatartási időben a látogató számára is nyilvános helyeken nem történik porszívózás, rakodás, fűrés. Ahogy az élményszerűséget is sokszor hiányolhatja – jogosan – a múzeum vendége. Élmény alatt nem azt értem, hogy a kiállítás „színes-szagos” legyen, hanem hogy a látogató átélje a bemutatott szituációt. Ennek megvalósítása sokszor nagyon nehéz, időigényes és költséges. A bemutatás esetleges hiányosságát

*a látogató
elgondolkodtatása,
nevelése*

a felnőtt
korosztályok
is igényelnék a
foglalkoztató,
interaktív
programokat

kárpótolhatja a múzeumpedagógia, amit a legtöbb múzeum csak a gyerekek kiváltságának tekint, holott a felnőtt korosztályok is igényelnék a foglalkoztató, interaktív programokat. Ami pedig a gyerekfoglalkozásokat illeti, sokszor a „ped”-et hiányolom a „múzped”-ből: vajon egy kézműves-foglalkozás, még ha a témába illeszkedik is, mivel járul hozzá a pedagógiai nevelés szempontjából a kiállításához, és abból mi hasznosul a gyermekben? Nem leszölni szeretném a múzeumpedagógus kollégák teljesítményét, ezek nagyon élvezetes és hasznos dolgok, ugyanakkor tanárként nézve a kézműves-foglalkozások nem minden esetben tűnnek eredményes programnak a múzeumokba csak nagy ritkán eljutó gyerekek számára.

MERKL OTTÓ

főmuzeológus,

Magyar Természettudományi Múzeum, Állattár

I Az anyagi források szűkössége a természetrajzi gyűjtőkörű múzeumokat is nyilvánvalóan sújtja, és persze a pénz hiánya sok minden más hiányát is maga után vonja. Nézzük azonban, hogy a természettudományi múzeumokban speciálisan mire kevés a pénz.

- 1.** Nem lebecsülve az ember alkotta tárgyak tárolási és állagmegóvási nehézségeit, tudni kell, hogy a természetből vett objektumok (főleg az állatok és a növények) nagyon érzékenyek. Már a preparálásuk is, de a konzerválásuk főleg, drága vegyszereket, eszközöket és tárolóegységeket igényel.
- 2.** A természetrajzi objektumok zöme kicsi, vagy részleteik annyira aprók, hogy vizsgálatuk csak nagy felbontású eszközökkel lehetséges. Már egy elfogadható asztali sztereo-mikroszkóp ára is milliós tétel, de a rétegfelvételek készítésére alkalmas fotófelszerelés, a pásztázó elektronmikroszkóp vagy a DNS-szekvenálásra alkalmas labor bekerülési költsége ennél két nagyságrenddel több (és a karbantartásuk sem két fillér). Ezek a berendezések tárgyainknak a közönség elé tárására is alkalmasak, de még inkább nélkülözhetetlenek a kutatáshoz; nélkülük a természettudományi múzeumok labdába se rúghatnak a hazai és nemzetközi pályázatokon,

a rétegfelvételek
készítésére
alkalmas
fotófelszerelés,
a pásztázó elektron-
mikroszkóp vagy
a DNS-szekvená-
lásra alkalmas
labor

márpedig ezek legalább részben alkalmasak lennének a pénz hiányának csökkentésére.

egy frissen leszedett növény vagy a kőzetbe ágyazott ősmaradvány az első pillanatban vizsgálhatatlan és kiállíthatatlan

3. Be kell látni, hogy például egy nagytestű állat – de akár kistestű rovar is – nem kerülhet a közönség vagy a kutatók szeme elé úgy, ahogy a természetben megtalálták. Egy lenyúzott bőr a koponyával, egy edényben felhalmozott, alkoholban ideiglenesen konzervált rovartömeg, egy frissen leszedett növény vagy a kőzetbe ágyazott ősmaradvány az első pillanatban vizsgálhatatlan és kiállíthatatlan. Ezekkel rengeteg még a munka, és mivel egyre újabb részletek feltárását is igényelhetik, állandóan foglalkozni kell velük. Márpedig ez roppant időigényes, tehát sok munkaerő kell hozzá. Az álláshelyek hiánya (számuk korlátossága) a múzeumokban többek között ezt a munkát is hátráltatja.

természettudományos muzeológusokat azonban a honi felsőoktatás nem képez

Tegyük fel azonban, hogy a természettudományi múzeumokat egyszer csak felveti a pénz. Akkor minden gondjuk megoldódik? Sajnos, nem biztos. A szakemberek hiánya rövid távon pusztán többletpénzzel nem orvosolható. (Lásd: „Tud úszni? Nem. És ha megfizetem?”) A művészeti és történeti múzeumokban folyó munkát jól ellátni képes történészeket, régészeket, művészettörténészeket és közművelődési munkatársakat a hazai egyetemek képzik. Természettudományos muzeológusokat azonban a honi felsőoktatás nem képez. Persze geológusokat találhatnak az ásványtani és őslénytani gyűjteményekbe, de a sokkal nagyobb – néha milliós tételszámú – állat- és növénygyűjteményekhez olyan speciális tudás és készség kell, ami az egyetemeken alig sajátítható el. Ezt megtanulni jobbára csak magukban a múzeumokban lehet, erre pedig az alapjában véve nem oktatási jellegű intézményeink nincsenek felkészülve.

NÉMETH LÁSZLÓ SÁNDOR

fősztályvezető,

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

Levéltárban dolgozó szakemberként talán azért szólított meg a folyóirat, mert a hazai közlevéltári rendszer kiállításai, konferenciái, online és egyéb kiadványai, valamint a közösségi

média intenzív használata révén is egyre komolyabb eredményeket tud felmutatni a közművelődési, levéltár-pedagógiai területen. Jómagam hatodik éve felügyelem az MNL OL-ban ezt a területet, s nemrég kurátora lehettem az Országos Levéltárban 2016-ban megrendezett *Nyomot hagytak* című új, interaktív kiállításnak, amely a levéltár egyedülálló gyűjteményének eredeti irataival mutatja be az aláírás hitelesítő szerepét a 14. század közepétől a 20. század végéig. Ezt a kiállítást – a levéltár-pedagógiai programokkal együtt – csaknem tizenháromezren látták, s tavaly ősszel megjelent a kétnyelvű katalógusa, amelyről a *MúzeumCafé* is beszámolt. Meggyőződésem, hogy a levéltárak alapfeladatainak ellátása mellett ez az irány jól illeszkedik a szolgáltató levéltár attitűdjéhez, amelyet a hazai integrált levéltári rendszer követ.

- ¶ A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Magyarország legrégebbi közgyűjteménye, a magyar államiság legfontosabb történeti forrásainak őrzője, az emlékezetkultúra fontos színtere, igazi memóriaintézmény. A levéltár fontos küldetése és feladata, hogy a társadalmi felelősségvállalás jegyében az általa őrzött kulturális közjavakat a legszélesebb körben hozzáférhetővé tegye.
- ¶ A fenti célok elérése érdekében fontosnak tartjuk, hogy kulturális szolgáltatásainkat minél többen igénybe vegyék, s ezáltal intézményünk ismertsége, elfogadottsága növekedjen. Fontosnak gondoljuk, hogy a levéltár, mint az információs társadalom releváns és nélkülözhetetlen közgyűjteményi formája, legitimációja, megbecsültsége, társadalmi hasznossága egyértelművé váljon, és újra elfoglalhassa azt a helyet, amelyet a korábbi évszázadok során kivívott magának.
- ¶ Meggyőződésem, hogy a kulturális, közgyűjteményi területen kétségkívül jelen levő költségvetési, infrastrukturális, humán-erőforrás-HIÁNY, valamint szervezeti problémák mellett a múzeumi és a levéltári terület érdemibb együttműködésének HIÁNY-a is akadályos annak, hogy a kultúrafogyasztó állampolgár egy koherensebb kulturális szolgáltatást vegyen igénybe. A két terület intenzívebb együttműködése, az egymás munkáját segítő, egymásra épülő projektjei, valamint ezeknek a közoktatásban, felsőoktatásban megjelenő eredményei nagyobb

a múzeumi
és a levéltári
terület érdemibb
együttműködésének
HIÁNY-a

biztosítékot nyújthatnak arra, hogy a társadalom számára egyértelmű üzenet legyen, az aktívan átélt kulturális élmény jelentősen befolyásolja az életminőségüket. A közgyűjteményekben őrzött kulturális örökség egymást erősítő, kiegészítő bemutatása során hatékonyabban juthatnánk el a közönségünkhöz, sokat enyhíthetnénk a valószínűleg a jövőben is fennálló pénzbeli és infrastrukturális hiányon. Az európai és ezen belül a magyar hagyományokat figyelembe vevő s egyre intenzívebben együttműködő közgyűjteményeinknek képesnek kell lenniük megjeleníteni és dokumentálni a nemzet írott és tárgyi örökségét, hogy ezen keresztül alakítói legyünk a nemzet, a kisebb és nagyobb helyi közösségek, valamint nem utolsósorban az egyes emberek azonosságtudatának.

TÓTH IMRE

igazgató, Soproni Múzeum

IA hiány nekünk úgy kell, mint egy falat kenyér. A vákuum szívóhatásának mintájára a hiány teremtette légüres tér is erőként hat a környezetére, inspirációt nyújt(hat) a szakma, a múzeumok számára. Itt van például napjaink egyik problémája, a hitelesség hiánya. A múzeumokban (szó szerint) rejlő komparatív előnyök legfontosabbika a hitelesség. És van-e tárgyasíthatóbb valóságem maguknál a tárgyaknál? A múzeumokban őrzött objektumok önmagukért beszélnek, különösen ha hagyjuk őket megszólalni, vagy megszólaltatjuk őket. A virtuálisnak nevezett valóság mellé mi a hamisítatlant tudjuk felkínálni. Örvendetes, hogy a digitális penetráció betört a múzeumokba, egyszersmind szerencsétlen, hogy a valódi, a háromdimenziós tárgy jelentősége elsikkadni látszik. Demokratikus, és nem is szakmaiatlan, hogy voltaképpen műtárgyak nélkül is lehet jó kiállítást rendezni, de azt is látni, hogy közben tárgyaink néha albérlővé válnak saját intézményeikben.

IHa rápillantunk a muzeológus feladataira, a szemlét a tudományosság terén is folytatnunk kell. A „történelmi szupermarketek” zsúfolt polcaitól távol, a fél- és áltudományos délibábok

*a virtuálisnak
nevezett valóság
mellé mi
a hamisítatlant
tudjuk felkínálni*

*tárgyaink
néha albérlővé
válnak saját
intézményeikben*

*a múzeumokban
szakmájuk
szenvedélybetegei
dolgoznak*

*a tudomány
valahogy
mostohagyerméke
lett a szakmának*

közegében a múzeumokban szakmájuk szenvedélybetegei dolgoznak úgy, hogy eredményeik – különösen vidéken és néhány szakterület több igazán nagy jelentőségű végeredményétől eltekintve – alig hasznosulnak. A tudomány valahogy mostohagyerméke lett a szakmának. A hasznosulás számtalan útja közül pedig sokat már ismerősként járunk be. A hagyományok legalábbis erre engednek következtetni. Mindenhol, de különösképpen egy olyan városban, ahol nincs bölcsészettudományi képzés, a levéltár és a múzeum a tudományosság legfőbb letéteményese, a történelem, a város-történet őrzője. Sopron és múzeuma esetében a körülményeket – elsők között a város történelmi adottságait, a soproniak lokálpatriotizmusát – figyelembe véve semmi rendkívüli nincs abban, hogy műtárgyainak mennyiségét, épületeinek számát tekintve 1867 óta folyton gyarapodott. De forrásadottságainak köszönhetően ugyanígy nőtt a súlya a tudományos közéletben is. Noha a politikai térkép gyakorta változott, és a közvetített tartalom pedigre sem volt mindig a legjobb, a régészeti-történelmi-műemléki kutatások eredményei nemcsak a gyűjteményeibe kerültek be, hanem a nagyközönség számára is hozzáférhetővé váltak, és általános érdeklődésre tartottak számot. Ennek felhajtóereje nem a rendszerdicsőítő kultúrfelelősi odaadás, hanem a szakértelem volt. Manapság a „történelmi munkának látszó tárgyak” sokaságában elvész a hitelesség, amelyben viszont mi – ahogy említettem – versenylőnnyel rendelkezünk. A megoldásokat persze – Goethe után – nem a múltban, hanem a jövőben kell keresni. A jó kiállítások, foglalkozások, digitális tartalomfejlesztések, e-learning anyagok megfelelő eszköznek látszanak a múzeumok tudományos és oktatási szerepének szélesítésére, de szükség van kurrens szakmai és népszerűsítő folyóiratok lapjain való megjelenésre és a művészettörténész, történész, régész személyes jelenléte által nyomatékositott hitelességre ahhoz, hogy a kezeink között őrzött tudás a tudomány által igazolt közbeszéd részévé váljon. Az elmúlt években rengeteget változtak a hazai múzeumok. Az előbbieket kapcsán, mint annyi más téren is, észlelni kell a hiányjeleket is, és kitölteni az űrt.

*a művészet-
történész, történész,
régész személyes
jelenléte által
nyomatékositott
hitelesség*

*Perspektívák – Művészet és etnográfia című kiállítás
a Magyar Nemzeti Galériában, 2016-ban
Szesztay Csanád felvételei*